

Grupa Wagnera w Afryce. Pozorowana walka rosyjskich najemników z terroryzmem

The Wagner Group in Africa.

The sham battle of Russian mercenaries against terrorism

ALEKSANDER OLECH

Defence24

 <https://orcid.org/0000-0002-3793-5913>

Abstrakt

W ostatnich latach Grupa Wagnera znacznie zwiększyła swoją obecność w kilku krajach Afryki. Rosyjscy najemnicy zaangażowali się w wiele konfliktów, starając się poszerzyć wpływy. Jednym z ich głównych zadań miała być walka z terroryzmem. Przeprowadzone analizy, w ramach których autor wykorzystał metody jakościowe i źródła odnoszące się do teoretycznego i praktycznego wymiaru omawianej problematyki, wskazują, że wagnerowcy pozorują działania, aby utrzymać swoją obecność wojskową na kontynencie afrykańskim. Intensyfikacja obecności Grupy Wagnera to długoterminowa strategia Kremla, który realizuje interesy dwutorowo – korzysta ze współpracy na poziomie państw i angażuje najemników. Do rozwoju współpracy z partnerami z Afryki dążą również kraje szeroko rozumianego Zachodu (członkowie Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej). O wpływy na kontynencie zamierzają walczyć także organizacje terrorystyczne. W związku z tym konieczne jest stałe monitorowanie proaktywnej polityki zagranicznej Rosji ukierunkowanej na rywalizację, gdyż ma ona wpływ na obecność w Afryce Polski i jej sojuszników.

Słowa kluczowe

Grupa Wagnera, Afryka, Rosja, terroryzm, antyterroryzm, najemnicy

Abstract

In recent years, the Wagner Group has significantly increased its presence in several African countries. Russian mercenaries have become involved in many conflicts in an effort to expand their influence. One of their main tasks was to be the fight against terrorism. The analyses carried out, in which the author used qualitative methods and sources relating to the theoretical and practical dimensions of the issue at hand, indicate that the Wagnerists have been posing as operations in order to maintain their military presence on the African continent. Intensifying the Wagner Group's presence is a long-term strategy of the Kremlin, which pursues interests along two tracks - benefiting from cooperation at the state level and engaging mercenaries. Countries of the wider West (members of the North Atlantic Alliance and the European Union) are also seeking to develop cooperation with African partners. Terrorist organisations also intend to fight for influence on the continent. In this regard, it is necessary to constantly monitor Russia's proactive foreign policy aimed at the rivalry as it affects the presence of Poland and its allies in Africa.

Keywords

Wagner Group, Africa, Russia, terrorism, anti-terrorism, mercenaries

Wprowadzenie

Grupa Wagnera została założona¹, za zgodą Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, ok. 2010 r. przez Dmitrija Utkina i sfinansowana przez Jewgienija Prigożyna. Pierwszych najemników wysłano na misje zagraniczne w 2014 r. – na Krym i do Donbasu, a kolejnych w 2015 r. do Syrii². Strategia zaangażowania najemników za granicą miała poparcie Władimira Putina, a w następnych latach stała się ważną częścią polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej (FR). Grupę Wagnera (w znaczeniu prywatnej firmy wojskowej, ang. *Private Military Company*, PMC) należy postrzegać jako organizację, która jest narzędziem wykorzystywanym przez Rosję do realizowania w skali globalnej operacji o charakterze politycznym, militarnym i ekonomicznym.

¹ W opracowaniach są podawane różne informacje na temat powstania i organizacji Grupy Wagnera.

² Więcej o powstaniu Grupy Wagnera zob. Ch. Faulkner, *Undermining Democracy and Exploiting Clients: The Wagner Group's Nefarious Activities in Africa*, „CTC Sentinel” 2022, t. 15, nr 6, <https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2022/06/CTC-SENTINEL-062022.pdf>, s. 29–31 [dostęp: 4 XII 2023].

W odróżnieniu od państw Europy Zachodniej Rosja nie ma negatywnego doświadczenia w zajmowaniu, zarówno politycznie, jak i gospodarczo, krajów afrykańskich (próbowała natomiast podporządkować sobie m.in. kraje Europy Środkowo-Wschodniej i narzucić im zależność oraz skolonizować Somaliland). Co więcej, w historii części państw Afryki zapisała się jako wspierająca ruchy narodowowyzwoleńcze. Obecnie działania podejmowane przez Rosję w Afryce mają charakter wielotorowy. Kreml dostarcza uzbrojenie, najemników i finansuje wydobywanie surowców naturalnych. Stosuje też lobbing polityczny, co przekłada się zarówno na osiągnięcie celów politycznych, jak i na konkretne korzyści finansowe, w tym przez stworzenie rynku zbytu dla rosyjskiego sprzętu.

Blisko 40 afrykańskich partnerów jest zainteresowanych zacieśnieniem współpracy z Moskwą w tak ważnym obszarze, jakim jest wojskowość³. Federacja Rosyjska jest liderem dostaw broni do Afryki, z udziałem w rynku wynoszącym 26% w przypadku zakupów dokonywanych przez państwa Afryki Subsaharyjskiej. Po uwzględnieniu krajów Maghrebu ten odsetek wzrasta do aż 40%⁴. Rosja dostarcza głównie broń raketową i artyleryjską, broń strzelecką oraz pojazdy opancerzone. Najważniejszymi odbiorcami z regionu Afryki Subsaharyjskiej są: Angola, Mali, Nigeria i Sudan.

W latach 2019–2023 Grupa Wagnera stała się ważnym instrumentem w rosyjskiej polityce zagranicznej, zwłaszcza w Afryce, gdzie Moskwa stara się poszerzać swoje wpływy i rywalizować z Zachodem. Aby ten cel osiągnąć, wagnerowcy nawiązali relacje z rządami wielu państw afrykańskich, oferując usługi wojskowe i zapewnienie bezpieczeństwa w zamian za koncesje wydobywcze i poszerzenie wpływów politycznych. Grupa nie jest jednak zainteresowana prawdziwym budowaniem potencjału obronnego czy walką z terroryzmem. Stara się przede wszystkim kapitalizować zyski i czerpać korzyści z przedłużającego się chaosu, aby utrzymać swoją obecność na kontynencie.

Najemnicy mogą zostać wykorzystani do utrzymania stanu bezpieczeństwa, ponieważ Grupa Wagnera ma doświadczenie wojskowe w Afryce,

³ A. Olech i in., *Militarne zaangażowanie Federacji Rosyjskiej w Afryce. Zawarte porozumienia i umowy*, Instytut Nowej Europy, 23 V 2023 r., <https://ine.org.pl/militarne-zaangazowanie-federacji-rosyjskiej-w-afryce-zawarte-porozumienia-i-umowy/> [dostęp: 23 V 2023].

⁴ M. Douet, *Russia overtakes China as leading arms seller in sub-Saharan Africa*, Le Monde, 28 III 2023 r., https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/03/28/russia-overtakes-china-as-leading-arms-seller-in-sub-saharan-africa_6021018_124.html [dostęp: 10 XII 2023].

zwłaszcza w zakresie ochrony osób i obiektów, a także jest w stanie sprawnie się przemieszczać oraz realizować operacje ad hoc. Co ważne, w przypadku współpracy z rosyjskim podmiotem nie ma obostrzeń w postaci spełnienia określonych warunków (np. istnienia rządu demokratycznego, przestrzegania praw człowieka), co jest wymagane przez organizacje międzynarodowe i kraje Zachodu. Ponadto wagnerowcy wspierają rządy lub przywódców junt po zamachach stanu. Perspektywa zmiany władzy i uzyskania wsparcia od rosyjskich najemników może kusić niektórych ludzi w niestabilnych krajach Afryki.

Problem badawczy

Grupę Wagnera można sklasyfikować jako podmiot paraprywatny z uwagi na jej bliskie powiązania z elitą polityczną Rosji i sposoby, na jakie Kreml wykorzystuje tę organizację w bezpośredniej polityce zagranicznej. Grupa nie jest zarejestrowaną organizacją ani nie funkcjonuje jako podmiot państwowy, przez co trudno określić, z jakiego rodzaju zagrożeniem należy walczyć. Została ona celowo wpleciona w złożoną sieć podmiotów gospodarczych i firm fasadowych (część ówczesnego komercyjnego imperium Prigożyna i osób związanych z rosyjskimi władzami), a także w równie złożoną sieć podmiotów rządowych. Wagnerowcy prowadzą nie tylko działania stricte wojskowe, lecz także m.in.: operacje informacyjne, szkolenia, transfery broni i środków finansowych, działania w cyberprzestrzeni, zapewniają też wsparcie logistyczne, ochronę firm i nadzór nad nimi.

W trakcie kwerendy naukowej autor artykułu stwierdził, że istnieje bardzo mało publikacji, zarówno w języku polskim, jak i angielskim, które szczegółowo traktowałyby o obecności i działaniach Grupy Wagnera w każdym z państw afrykańskich, a także przedstawiały, w jaki sposób przenika się problematyka terroryzmu i antyterroryzmu, gdyż Kreml wykorzystuje różne definicje tych zjawisk na rzecz własnych interesów, także w FR⁵. Autor zebrał dane na podstawie kilkuset polskich i zagranicznych artykułów, raportów, książek, doniesień medialnych, a także licznych materiałów uzyskanych w ramach kwerendy własnej.

⁵ A. Olech, *Ataki terrorystyczne w Federacji Rosyjskiej w XXI wieku*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2019, nr 4 (23), s. 109–127.

W artykule nie ujęto zagadnienia obecności Grupy Wagnera w Syrii i w Ukrainie, ale autor ma świadomość, że są to ważne korpusy wagnerowców operujące na świecie. Nie przedstawiono również szczegółowego opisu organizacji terrorystycznych (grup, komórek, batalionów), tj. historii ich powstania, obecnie prezentowanych poglądów, reprezentowanej religii, planów ekspansji oraz zależności pomiędzy poszczególnymi organizacjami a państwami, w których operują⁶.

W wymiarze globalnym Grupa Wagnera mogła działać, w mniejszym lub większym zakresie, w ok. 30 państwach, m.in. w Europie Wschodniej (np. w Ukrainie), na Bliskim Wschodzie (np. w Syrii) i Ameryce Południowej (np. w Wenezueli), ale najbardziej widoczna jest jej obecność na kontynencie afrykańskim. To zaangażowanie, mające wpływ na sytuację wewnętrzną państw oraz na ich politykę zagraniczną, dotyczy przede wszystkim Mali, Burkina Faso, Libii, Republiki Środkowoafrykańskiej (RŚA) i Sudanu (rysunek 1). Wpływy wagnerowców na tym kontynencie sięgają jednak znacznie szerzej, o czym traktuje niniejsza analiza⁷.

Rysunek 1. Państwa w Afryce, w których działa bądź działała Grupa Wagnera.

Źródło: opracowanie własne.

⁶ Na ten temat zob. K. Izak, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2014.

⁷ Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego artykułu zostały zakończone 31 XII 2023 r.

Mali

Bamako zwróciło się do rosyjskich prywatnych firm wojskowych (głównie do Grupy Wagnera), aby zwiększyć poziom bezpieczeństwa, z uwagi na powtarzające się ataki grup terrorystycznych⁸, a także po to, aby ograniczyć w Mali wpływy Republiki Francuskiej. Przedstawiciele Grupy Wagnera lobbingsowali u malijskich władz tymczasowych już po podpisaniu przez nie w 2019 r. porozumienia obronnego z Moskwą. Do zacieśnienia współpracy doszło po puczu wojskowym w maju 2021 r., gdy do pełni władzy doszedł płk Assimi Goita.

Sytuacja w Mali jest trudna z uwagi na zaangażowanie kilku aktorów walczących o wpływy. Obecnie można wyróżnić trzy strony:

- 1) siły zbrojne Mali (Forces Armées Maliennes, FAMA) wspierane przez Niger i Burkina Faso w ramach Sojuszu Państw Sahelu⁹, Grupę Wagnera oraz niektóre tuareskie ugrupowania;
- 2) milicje i grupy zbrojne Tuaregów i Arabów działające w ramach koalicji zrzeszających organizacje tuareskie walczące o niepodległość Azawad¹⁰ [m.in. członkowie Stałych Ram Strategicznych (Cadre stratégique permanent) oraz Narodowego Ruchu Wyzwolenia Azawadu (Coordination des mouvements de l'Azawad, CMA)];
- 3) organizacje terrorystyczne aktywne m.in. w Mali, Burkina Faso i Nigrze¹¹, tj.: Grupa Wsparcia Islamu i Muzułmanów (Jama'at Nasr al-Islam wa al-Muslimin, JNIM) oraz tzw. Państwo Islamskie (Islamic State, Ad-Dawla al-Islamijja; Islamic State of Iraq and Syria,

⁸ J. Wójcik, *Ekspansja dżihadu w Afryce: z Sahelu ku południu*, „Układ Sił” 2020, nr 20.

⁹ Regionalna organizacja bezpieczeństwa zbiorowego (Alliance des États du Sahel), ale mająca aspiracje, aby współpracować także w wymiarze gospodarczym, stanowiąc przeciwwagę dla Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (Economic Community of West African States).

¹⁰ Sytuacja na północy Mali miała się uspokoić po zawarciu porozumienia pokojowego w Algierze w 2015 r. między władzami centralnymi i separatystycznymi ugrupowaniami Tuaregów i Arabów. Jednak po latach te ugrupowania ponownie włączyły się do walk o ziemię i wpływy. W tym samym czasie działania podejmowane w ramach operacji MINUSMA i Barkhane nie były w stanie zatrzymać odrodzenia i ekspansji grup terrorystycznych powiązanych z Al-Kaidą i ISIS. Zob. J. Czerep, *Przyszłość misji ONZ w Afryce po wycofaniu MINUSMA z Mali*, PISM, 6 X 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/przyszlosc-misji-onz-w-afryce-po-wycofaniu-minusma-z-mali> [dostęp: 2 XI 2023].

¹¹ K. Chesnutt, K. Zimmerman, *The State of al Qaeda and ISIS Around the World*, Critical Threats, 8 IX 2022 r., <https://www.criticalthreats.org/analysis/the-state-of-al-qaeda-and-isis-around-the-world> [dostęp: 5 XI 2023].

ISIS)¹² i jego komórki, m.in. Państwo Islamskie w Sahelu (Islamic State Sahel Province, ISSP; Sahil Wilajet ad-Dawla al-Islamijja) oraz Państwo Islamskie w Afryce Zachodniej (Islamic State West Africa Province, ISWAP)¹³.

Początek oficjalnego i w pełni militarnego zaangażowania Grupy Wagnera należy datować na grudzień 2021 r., gdy organizacja rozpoczęła budowę obozu tuż obok międzynarodowego lotniska Modibo Keita w Bamako, w nieznaczonej odległości od Airbase 101 – obiektu wojskowego używanego przez siły powietrzne Mali. W pierwszych miesiącach 2022 r. wagnerowcy podjęli operacje w środkowym Mali, a rosyjski personel rozlokował się także w Timbuktu, gdzie zajął dawne bazy francuskiej operacji Barkhane. Przybycie rosyjskich najemników przyspieszyło wycofanie się sił francuskich i sił innych krajów europejskich.

Za 10,8 mln dolarów miesięcznej opłaty oraz koncesje na wydobycie w kopalniach złota wagnerowcy zapewniają malijskiej juncie bezpieczeństwo oraz szkolenia, a także angażują się militarnie, aby walczyć z dżihadystami. Na początku 2024 r. w Mali działa ok. 2000 rosyjskich najemników. Dokładne oszacowanie ich liczby jest trudne, gdyż Rosjanie docierają do tego kraju z pominięciem Bamako. Większość rosyjskich samolotów ląduje w Gao i Timbuktu, a wagnerowcy są też wysyłani na wschód kraju, do Mena-ki. Ich główna aktywność polega na wspieraniu malijskiej armii w próbach przejęcia kontroli nad północnymi terytoriami państwa, od lat zdominowanymi głównie przez tuareskich separatystów¹⁴. Zbrojne potyczki, w jakie są zaangażowani najemnicy wspierający malijską armię, dotyczą prób przejęcia strategicznych miast (m.in. Kidalu) oraz baz wojskowych (w których stacjonowały wcześniej siły Organizacji Narodów Zjednoczonych) na północy kraju¹⁵, a w mniejszym stopniu walk z ugrupowaniami terrorystycznymi¹⁶.

¹² J. Czerep, *Afryka Subsaharyjska w strategii tzw. Państwa Islamskiego*, PISM, 1 VIII 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/afryka-subsaharyjska-w-strategii-tzw-panstwa-islamskiego> [dostęp: 2 XI 2023].

¹³ Al-Kaida i ISIS są ze sobą skonfliktowane. Niejednokrotnie operują na tym samym terytorium i starają się rekrutować członków spośród tych samych społeczności.

¹⁴ Tuarescy separatyści również mają sprzeczne interesy wewnątrz społeczności, plemion i klanów. Zob. M. Shurkin (@MichaelShurkin), X, 22 XI 2023 r., <https://twitter.com/MichaelShurkin/status/1727337675806650866> [dostęp: 22 XI 2023].

¹⁵ K. Gadera, *Mali: chaotyczny koniec MINUSMA, Azawad znów walczy o niepodległość*, Konflikty.pl, 9 XI 2023 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/mali-azawad-niepodleglosc/> [dostęp: 13 XI 2023].

¹⁶ Pod koniec października 2023 r. członkom misji ONZ opuszczającym kraj nie wydano pozwolenia na transport swoich żołnierzy drogą powietrzną z bazy w Kidalu. Z tego powodu

W ramach budowania potencjału finansowego Grupa Wagnera wykorzystuje obecność w Mali do kontrolowania sektorów: transportowego, rolniczego i wydobywczego. Pobiera opłaty i cła, aby finansować swoich najemników. Podobnie jak w innych państwach Afryki malijskie władze oraz krajowe wojsko akceptują zbrodnie popełniane przez wagnerowców na ludności cywilnej lub też celowo ich nie dostrzegają¹⁷.

Należy podkreślić, że po ponad dwóch latach od przybycia rosyjskich najemników do Mali pogorszyła się sytuacja bezpieczeństwa w tym kraju. Pomimo walk między Al-Kaidą¹⁸ a oddziałami Państwa Islamskiego w Sahelu obie te grupy terrorystyczne łączą swoje możliwości i angażują w działania mniejsze grupy terrorystyczne i rebelianckie, co pozwala im na znaczne powiększenie terytorium działań. Konflikt rozprzestrzenia się na cały region Sahelu i stanowi zagrożenie dla państw położonych w Zatoce Gwinejskiej. Jednocześnie w regionie silną pozycję utrzymuje JNIM, której komórki są aktywne w Burkina Faso, Beninie i Togo.

Grupa Wagnera nigdy nie działała w Mali samodzielnie i logistycznie jest całkowicie zależna od gospodarzy, czyli malijskiej armii. W przeciwieństwie do wagnerowców Francja miała wieloletnie doświadczenie w aktywności w tym regionie oraz dysponowała bardzo dobrym wyposażeniem wojskowym. Współpracowała przy tym z koalicją państw w ramach Barkhane i Takuba Task Force. Zdolności rosyjskich najemników w porównaniu z działaniami kierowanymi przez Paryż są niewielkie. Francuskie wojska były wyspecjalizowane w prowadzonych z powietrza operacjach polegających na neutralizowaniu statków i obiektów powietrznych należących do organizacji terrorystycznych.

Wszelkie działania malijskiej junty, wspierane przez Grupę Wagnera, przeciwko ruchom na rzecz niepodległego Azawadu są z uwagą obserwowane przez Algierię. Istnieją obawy ze strony administracji prezydenta Abdelmadjida Tebboune'a, że ponowny konflikt spowoduje napływ tysięcy uchodźców przez 1300-kilometrową granicę. Ponadto zaangażowanie Mali

żołnierze (m.in. z Czadu, Gwinei, Egiptu, Nepalu, Kambodży i Bangladeszu) wyruszyli w 350-kilometrową podróż drogową do Gao. Konwój składający się z prawie 850 pojazdów został wielokrotnie zaatakowany. Baza sił MINUSMA w Kidalu początkowo przypadła CMA, a następnie w krótkim czasie została przejęta przez wojska malijskie oraz wagnerowców.

¹⁷ Ch. Faulkner, *Undermining Democracy...*, s. 21; P. Wójcik (@SaladinAlDronni), X, 7 XI 2023 r., <https://twitter.com/SaladinAlDronni/status/1721821654660092201> [dostęp: 28 XI 2023].

¹⁸ Już w marcu 2017 r. Al-Kaida zjednoczyła inne grupy w ramach JNIM i nadal rozwija swój potencjał.

w walkę z milicjami i grupami zbrojnymi Tuaregów i Arabów powoduje, że malijska junta traci z oczu rosnące zagrożenie terrorystyczne. Wkrótce może być za późno, aby je skutecznie neutralizować¹⁹. Już pod koniec 2023 r. pojawiły się informacje, że część uzbrojenia dla Tuaregów i Arabów trafia do Mali z terytorium Algierii, co dodatkowo zaognia sytuację. Kolejnym etapem ochładzania relacji jest odwołanie przez obie strony ambasadorów i zacieśnienie stosunków Maroka z Mali, Burkina Faso i Nigrem²⁰.

Grupa Wagnera nie będzie w stanie wesprzeć sił zbrojnych Mali, aby w pełni przeciwstawić się organizacjom terrorystycznym oraz grupom Tuaregów i Arabów z regionu. Malijska junta musi działać jednocześnie na co najmniej dwóch frontach. Realne byłoby utrzymanie części terytoriów, ale większe sukcesy wymagałyby dużych dostaw uzbrojenia bezpośrednio z Rosji, a także oddelegowania do Mali co najmniej kilkuset żołnierzy. Federacja Rosyjska z uwagi na konflikt w Ukrainie oraz zaangażowanie w innych regionach Afryki i Bliskiego Wschodu nie może sobie na to pozwolić. Moskwa będzie zatem częścią tłącego się konfliktu, a w tym samym czasie będzie maksymalnie drenować Mali finansowo, aby uzyskać środki na budowanie swojej obecności wojskowej w Sahelu.

Burkina Faso i Niger

Grupa Wagnera została zidentyfikowana na terytorium Burkina Faso w listopadzie 2023 r. Pierwszy transport (20 żołnierzy) przybył do stolicy kraju samolotem Il-76 należącym do rosyjskich sił powietrznych. Od próby zamachu we wrześniu 2023 r. prezydent Ibrahim Traoré obawiał się utraty swojego reżimu, dlatego zwrócił się o wsparcie do Rosji²¹. To potwierdza, że jednym z głównych zadań wagnerowców jest ochrona wyższych rangą przedstawicieli władzy, zwłaszcza prezydenta (podobnie jak w RŚA).

¹⁹ *Much ado about Kidal*, Africa Confidential, 30 XI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article/id/14715/Much_ado_about_Kidal [dostęp: 30 XI 2023].

²⁰ F. Bobin, *Coup de froid dans les relations entre l'Algérie et le Mali*, Le Monde, 27 XII 2023 r., https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/12/27/coup-de-froid-dans-les-relations-entre-l-algerie-et-le-mali_6207961_3212.html?fbclid=IwAR0ZDmZbfg7Wz-a4vIf4pVoLJzi1MmsUqe5LpaYFGYx85_966-Y9yrQ4Y [dostęp: 27 XII 2023].

²¹ B. Roger, *Au Burkina Faso, des militaires russes pour protéger Ibrahim Traoré?*, jeuneafrique, 17 XI 2023 r., <https://www.jeuneafrique.com/1503219/politique/au-burkina-faso-des-militaires-russes-pour-protoger-ibrahim-traore/> [dostęp: 10 XII 2023].

W Burkina Faso źródłem zagrożenia terrorystycznego jest ugrupowanie dżihadystyczne Ansar al-Islam związane z JNIM. W jego szeregach są głównie zradykalizowani Fulanie (mieszkający na północy i wschodzie kraju) sprzeciwiający się dominacji ludu Mossi (najliczniejszej grupy etnicznej Burkina Faso).

Scenariusz, który zaistniał w Mali, nie został zrealizowany (do początku 2024 r.) w Burkina Faso, chociaż Rosja miała taki zamysł. Władze w Wagadugu interesuje przede wszystkim zwiększanie własnych zdolności do walki z terroryzmem oraz rozwijanie służb antyterrorystycznych. To oznacza, że realne są wspólne ćwiczenia rosyjsko-burkińskie, zakup zagranicznego uzbrojenia oraz międzynarodowe działania w walce z terrorystami (grupami rebeliantów). Burkina Faso nie chce jednak zapraszać dużej grupy wagnerowców. Rosyjscy najemnicy mają wesprzeć konsolidację władzy przez burkińską juntę.

Analizowana jest również obecność wagnerowców w Nigrze, ponieważ 26 lipca 2023 r. gen. Abdourahamane Tchiani dokonał zamachu stanu, odsuwając od władzy prozachodniego (ściśle współpracującego z Francją i Stanami Zjednoczonymi) prezydenta Mohameda Bazouma. Przez ostatnie lata Niger stanowił źródło stabilizacji w regionie Sahelu, dlatego nagły zwrot w kierunku Rosji był zaskoczeniem.

Zmiana władzy w Nigrze spowodowała, że wstrzymano wszelkie działania na rzecz budowania odporności na ataki grup rebeliantów, jak również operacje przeciw grupom terrorystycznym. Utrzymywane przez USA (ok. 1100 żołnierzy) i Francję (ok. 1500 żołnierzy)²² wsparcie antyterrorystyczne (np. przy wykorzystaniu bazy lotniczej w Agadez – kluczowej dla operacji dronów czy centrum wywiadowczego w stolicy kraju Niamey), a także szkolenie lokalnych wojsk stanowiły fundament w walce z terroryzmem w Sahelu. Głównymi przeciwnikami byli – podobnie jak w Mali i Burkina Faso – terroryści z JNIM, ISSP, ISWAP oraz częściowo z Boko Haram. Ostatecznie Niger opuścili wszyscy francuscy żołnierze, a francuska ambasada przestała funkcjonować.

Pod koniec lipca 2023 r., kilka dni po zamachu stanu, przedstawiciele Grupy Wagnera pojawili się w Niamey. Junta w Nigrze zdecydowała jednak, że zamiast zacieśniać relacje z wagnerowcami, od razu zbliży się do FR. Dnia 4 grudnia 2023 r. oba państwa podpisały porozumienie dotyczące umocnienia współpracy wojskowej. Niger ostatecznie wybrał Rosję, ale nadal

²² W Nigrze angażowały się także Belgia, Kanada, Niemcy, Włochy i Australia.

pozostają w nim amerykańskie wojska, co pozwala mieć nikłą nadzieję na współpracę Zachodu z tym krajem.

W kontekście sytuacji w Sahelu – po zamachach stanu w Mali, Burkina Faso, Nigrze i Sudanie pojawiają się informacje, że Grupa Wagnera współpracuje z rebeliantami z Czadu, aby obalić obecnego prezydenta tego kraju²³. To również zagraża bezpieczeństwu, ponieważ część francuskich żołnierzy z Nigru udała się do Czadu, a kraje UE planują udzielić wsparcia władzom w Ndżamenie, m.in. Węgry wysyłają kontyngent liczący do 400 żołnierzy.

Chociaż aktywność wagnerowców w Burkina Faso na początku była niewielka, to ich pojawienie się okazało się preludium do rozwoju współpracy. W 2024 r. zwiększono ich liczebność przez wysłanie kolejnych 100 najemników. Jeśli FR uzna, że chce budować swój potencjał w tym regionie, to obecność w Burkina Faso może zmienić się w przyczółek dla rosyjskich najemników.

Libia

Współcześnie Libia to kraj podzielony, pozbawiony jednego aparatu politycznego, umożliwiającego spójne administrowanie państwem i prowadzenie polityki zagranicznej. Z uwagi na rywalizujące ośrodki władzy, zaangażowanie innych państw, a także aktywność grup terrorystycznych i najemników, w tym Grupy Wagnera, niemożliwe jest wyłonienie wspólnego rządu (o co usilnie zabiegają ONZ i USA), który pozwoliłby wyjść z kryzysu oraz zatrzymać katastrofę humanitarną, jaka dotyka Libijczyków oraz osoby migrujące przez ten kraj.

Po zakwestionowanych wyborach parlamentarnych w 2014 r. kraj podzielił się na dwa obszary z konkurującymi ze sobą ośrodkami władzy – Wysoką Radę Państwa (High Council of State, HCS) z siedzibą w Trypolisie w zachodniej Libii oraz Izbę Reprezentantów (House of Representatives, HoR) z siedzibą w Tobruku we wschodniej części kraju. Dzięki zabiegom politycznym pod egidą ONZ w 2020 r. zawarto zawieszenie broni, które częściowo jest przestrzegane do dziś²⁴.

²³ W. Rampe, *What Is Russia's Wagner Group Doing in Africa?*, Council on Foreign Relations, 23 V 2023 r., <https://www.cfr.org/in-brief/what-russias-wagner-group-doing-africa> [dostęp: 21 XII 2023].

²⁴ Zawieszenie broni w październiku 2020 r. znacznie zmniejszyło zaangażowanie Grupy Wagnera w Libii, dlatego część personelu przerzucono do Mali i Ukrainy.

Izba Reprezentantów ze wschodniej części Libii wykreowała i popiera Rząd Stabilności Narodowej (Government of National Stability, GNS) oraz otrzymuje wsparcie od Libijskiej Armii Narodowej (Libyan National Army, LNA) dowodzonej przez gen. Khalifę Haftara (na jego zaproszenie do Libii przybyli wagnerowcy). Rywalami politycznymi GNS i HoR są Rząd Jedności Narodowej (Government of National Unity, GNU) i HCS, jednak relacje między dwoma ostatnimi nie są harmonijne. Ta tzw. wielka piątka jest odpowiedzialna za sytuację w Libii, gdzie nadal daleko jest do zawarcia porozumienia, które pozwoliłoby zakończyć konflikt. W tym chaotycznym środowisku swoją pozycję próbuje zaznaczyć Grupa Wagnera.

Wagnerowcy pojawili się w Libii w 2015 r. wraz z rosyjskimi siłami specjalnymi, wspieranymi także przez inną rosyjską grupę najemników – Rossiskie System Bezopasnosti. Grupa Wagnera, zachęcona przez gen. Haftara, wzmogła aktywność pod koniec 2018 r., a do połowy 2019 r. stała się w pełni zaangażowanym uczestnikiem walk. Wspierała m.in. atak LNA na Trypolis przeciwko Rządowi Porozumienia Narodowego (Government of National Accord) uznanemu przez ONZ²⁵.

Obecnie w Libii przebywa maksymalnie 2000 najemników pracujących dla Grupy Wagnera²⁶. Są wyposażeni m.in. w pojazdy opancerzone, systemy obrony powietrznej, sprzęt do walki elektronicznej, przeciwpancerne pociski kierowane, samoloty bojowe oraz drony. W Libii, będącej czołowym producentem ropy naftowej na kontynencie, działania rosyjskich najemników koncentrują się na dostępie zarówno do tego surowca, jak i do złóż gazu²⁷.

W połowie 2023 r. gen. Haftar groził podjęciem działań wojennych, jeśli dochody z ropy naftowej nie zostaną sprawiedliwie podzielone. W jego ocenie profity z tego surowca są w większej części przekazywane Rządowi Porozumienia Narodowego, mimo że ropę wydobywa się głównie na polach położonych na wschodzie kraju²⁸. Rosja robi wiele, aby przy wsparciu

²⁵ Ch. Faulkner, *Undermining Democracy...*, s. 30.

²⁶ W szczytowym momencie obecności zadania na terytorium Libii realizowało co najmniej 2500 najemników powiązanych z Grupą Wagnera.

²⁷ Gospodarka Libii jest bardzo mocno uzależniona, aż w ok. 85%, od produkcji węglowodorów.

²⁸ P. Wintour, *Fears for Libyan oil production amid military threats*, The Guardian, 4 VII 2023 r., <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/04/fears-for-libyan-oil-production-amid-military-action-threats> [dostęp: 13 XII 2023].

Grupy Wagnera zyskać wpływy, i w tym celu wykorzystuje własne porozumienia energetyczne i zaangażowanie rosyjskich spółek²⁹.

Walka z terroryzmem w żadnym momencie nie była celem obecności Grupy Wagnera w Libii, w przeciwieństwie do jej aktywności w Syrii, Mali czy Mozambiku. Wynika to z tego, że najsilniejszą pozycję Państwo Islamskie (m.in. Islamic State – Libya Province) miało w Libii w latach 2014–2016, a w 2018 r. utraciło duże terytoria³⁰ (jeszcze przed przybyciem do kraju wagnerowców³¹).

Należy wskazać, że metody wykorzystywane podczas operacji wojskowych realizowanych przez Grupę Wagnera również w Libii wpisują się w definicję terroryzmu. Jest to podmiot zewnętrzny, który próbuje zdestabilizować porządek w kraju, angażuje się w działania o charakterze zbrojnym i dokonuje ataków terrorystycznych. Żołnierze Grupy Wagnera, którzy walczyli u boku LNA podczas ataków na Trypolis w 2019 r., zostali oskarżeni o dokonywanie nieuzasadnionych zabójstw i podkładania min lądowych na obszarach zamieszkałych przez cywili³².

Obecnie FR podejmuje działania na rzecz wzmocnienia swojej obecności militarnej w Libii. Po wizycie rosyjskiego wiceministra obrony Junus-Bieka Jewkurowa w Bengazi w sierpniu 2023 r., do której doszło z inicjatywy gen. Haftara, ogłoszono plan utworzenia Rosyjskiego Korpusu Wojskowego w Afryce. Zgodnie z nim żołnierze realizowaliby operacje wojskowe na całym kontynencie afrykańskim na rzecz współpracy między Rosją a wybranymi państwami (reżimami/rządami)³³. Jednocześnie Moskwa utrzymuje kontakt z rządem w Trypolisie, aby podtrzymać szansę na kooperację, jeśli doszłoby do znacznego osłabienia sił Grupy Wagnera i gen. Haftara.

²⁹ G. Kuczyński, *Russia's Tatneft Discovers New Oil Field in Libya*, Warsaw Institute, 25 V 2023 r., <https://warsawinstitute.org/russias-tatneft-discovers-new-oil-field-in-libya/> [dostęp: 21 XII 2023].

³⁰ Center for Preventive Action, *Civil Conflict in Libya?*, Council on Foreign Relations, 19 IX 2023 r., <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/civil-war-libya> [dostęp: 23 XI 2023].

³¹ Prawdą jest, że część najemników Grupy Wagnera działała wcześniej w Syrii, gdzie walczyli przeciwko Państwu Islamskiemu, ale w Libii mieli oni inne zadania.

³² W. Rampe, *What Is Russia's Wagner Group Doing in Africa?...*

³³ *Russia works with Libya on the creation of a military corps in Africa*, Agenzia Nova, 17 XI 2023 r., <https://www.agenzianova.com/en/news/la-russia-lavora-con-la-libia-alla-creazione-di-un-corpo-militare-in-africa/> [dostęp: 23 XI 2023].

Mozambik

Grupa Wagnera pojawiła się w Mozambiku w związku z rosnącą od 2017 r. aktywnością grup terrorystycznych powiązanych z Państwem Islamskim, operujących w regionie Cabo Delgado graniczącym z Tanzanią. Główną przyczyną pogarszającej się sytuacji bezpieczeństwa w kraju była radykalizacja ludności marginalizowanej ekonomicznie (ponad 60% mieszkańców Cabo Delgado to muzułmanie, a w Mozambiku większość stanowią chrześcijanie) oraz zaangażowanie ekstremistów m.in. z ugrupowania ISIS-Mozambik³⁴, znanego też jako Ansar al-Sunna³⁵ (jak również Ahl-al-Sunna) i lokalnie jako Al-Shabaab w Mozambiku³⁶. Ekstremiści chcieli odseparowania regionu od kraju, kontroli szlaków narkotykowych oraz zysków z odkrytych złóż surowców. Rosnące napięcia w regionie doprowadziły do wybuchu powstania³⁷. Armia i służby mozambijskie nie mogły sobie poradzić z ugrupowaniami ekstremistycznymi i potrzebowały wsparcia zagranicznych sił³⁸.

We wrześniu 2019 r. do Mozambiku przybyło 200 rosyjskich najemników, którzy mieli na wyposażeniu śmigłowce szturmowe, drony oraz sprzęt do walki w terenie. Grupie Wagnera powierzono zadanie szkolenia i dowodzenia lokalnymi siłami zbrojnymi. Jej członkowie nie potrafili jednak odnaleźć się w gęsto zalesionym terenie, nie układała się współpraca z mozambijskimi żołnierzami, posiadany sprzęt okazał się mało przydatny w walce z terrorystami koncentrującymi się na zasadzkach i nieregularnych atakach, a ponadto zawiodło rozpoznanie wroga. W ciągu pierwszych tygodni zginęło kilkunastu wagnerowców.

³⁴ *ISIS-Mozambique*, Counter Terrorism Guide, listopad 2022 r., https://www.dni.gov/nctc/ftos/isis_mozambique_fto.html [dostęp: 12 XII 2023].

³⁵ Działające również z Madinat at-Tawhid wa al-Muwahidin z Demokratycznej Republiki Konga (DR Konga).

³⁶ *State Department Terrorist Designations of ISIS Affiliates and Leaders in the Democratic Republic of the Congo and Mozambique*, U.S. Department of State, 10 III 2023 r., <https://www.state.gov/state-department-terrorist-designations-of-isis-affiliates-and-leaders-in-the-democratic-republic-of-the-congo-and-mozambique/> [dostęp: 12 XII 2023].

³⁷ J. Penney, *Rwanda Helped Oust Jihadists in Mozambique. Can This Model Work in West Africa?*, PassBlue, 16 VIII 2023 r., <https://www.passblue.com/2023/08/16/rwanda-helped-oust-jihadists-in-mozambique-can-it-work-as-a-counterinsurgency-model-in-west-africa> [dostęp: 14 XII 2023].

³⁸ J. Czerep, *Nowy front dżihadu w Mozambiku*, PISM, 22 IX 2020 r., https://pism.pl/publikacje/Nowy_front_dzihadu_w_Mozambiku [dostęp: 21 XI 2023].

Na początku 2020 r. sytuacja w Cabo Delgado była zła – grupy terrorystyczne zyskały znaczną przewagę. Utrata dużej części terytorium i kolejne nieudane operacje doprowadziły do tego, że zrezygnowano ze współpracy z wagnerowcami. W marcu 2020 r. opuścili oni Mozambik, zaledwie pół roku od przybycia. W ich miejsce pojawili się inni najemnicy z prywatnej firmy wojskowej Dyck Advisory Group. Tym samym działalność Grupy Wagnera w Mozambiku była krótkotrwała i można ją uznać za porażkę. To kolejny przykład potwierdzający, że rosyjscy najemnicy opuszczają każdy kraj, w którym postrzegają przeciwnika jako zbyt wymagającego, a ich obecność nie jest opłacalna ani politycznie, ani finansowo. Federacja Rosyjska zignorowała ucieczkę wagnerowców i nie podjęła żadnych działań na rzecz poprawienia i wzmocnienia relacji dwustronnych z Mozambikiem.

Sudan

Grupa Wagnera jest obecna w Sudanie od 2017 r., a w obliczu nasilającej się walki o władzę w kraju działa bezpośrednio na rzecz interesów Rosji³⁹. Współpraca między tymi dwoma państwami zacieśniała się od 2015 r. Kluczowym momentem było spotkanie w 2017 r. ówczesnego prezydenta Omara Al-Bashira z Władimirem Putinem, podczas którego rządzący Sudanem poprosił o wsparcie. Federacja Rosyjska była zainteresowana współpracą energetyczną i transportową przy wykorzystaniu cieśniny Bab al-Mandab⁴⁰. Podpisano wówczas porozumienia, a także podjęto rozmowy, m.in. w sprawie utworzenia rosyjskiej bazy morskiej w Port Sudan na Morzu Czerwonym. Oprócz wspomnianych w 2017 r. sygnowano umowy koncesyjne na wydobycie złota.

W kwietniu 2023 r. doszło w Sudanie do kolejnego zamachu stanu. Zarówno Prigożyn, jak i Grupa Wagnera nie miałyby oporów, aby wesprzeć gen. Abdela Fattaha al-Burhana i Sudańskie Siły Zbrojne (Sudanese Armed Forces, SAF), ale podtrzymali działania na rzecz gen. Mohameda Hamdana

³⁹ I. Sheludkova, *Why is Russia's Wagner Group in Sudan, and what does it have to do with the war in Ukraine?*, EuroNews, 27 IV 2023 r., <https://www.euronews.com/2023/04/27/why-is-russias-wagner-group-in-sudan-and-what-does-it-have-to-do-with-the-war-in-ukraine> [dostęp: 16 XI 2023].

⁴⁰ *Sudan's President Bashir asks Putin for 'protection' from 'aggressive' US*, France24, 23 XI 2017 r., <https://www.france24.com/en/20171123-sudan-president-bashir-asks-putin-protection-aggressive-us> [dostęp: 16 XI 2023].

Dagalo (ps. „Hemeti”, „Hemedti”) i Sił Szybkiego Wsparcia (Rapid Support Forces, RSF)⁴¹, z którymi już wcześniej utrzymywali współpracę szkoleniową, a także przekazywali sprzęt (m.in. amunicję, drony i rakiety)⁴².

Obecnie FR (jako państwo i przy wsparciu czołowych polityków Kremla) chce utrzymać powiązania z Al-Burhanem i SAF na wypadek, gdyby przypadło im zwycięstwo w wojnie domowej. Jednocześnie Rosjanie mogą za kulisami faworyzować RSF, wykorzystując w tym celu Grupę Wagnera, ze względu na sytuację w Libii i dobre relacje Haftara i Hemettiego⁴³, jak również wsparcie⁴⁴ udzielane im obu przez Zjednoczone Emiraty Arabskie⁴⁵.

Celem Grupy Wagnera w Sudanie (gdzie obecnie przebywa 500–700 najemników) jest zapewnienie dostępu do surowców, które następnie Rosja wykorzysta do finansowania wojny w Ukrainie oraz udziału w innych teatrach działań. Pozyskiwanie złota z Sudanu, który jest czołowym (w pierwszej trójce⁴⁶) producentem tego minerału w Afryce, nie jest trudne z uwagi na niestabilną sytuację w tym kraju i łatwość kontroli wybranych kopalni.

Utrzymując się załamanie władzy w Sudanie i przedłużające się walki oznaczają dla Moskwy żmudne odbudowywanie współpracy. Istnieje ryzyko, że stanięcie po stronie RSF nie przyniesie efektów i Kreml nie zrealizuje swoich planów ekspansji w Afryce Wschodniej. Opowiedzenie się po jednej stronie oznacza straty nie tylko polityczne i militarne, lecz także gospodarcze. Wyjście z Sudanu nie będzie dla FR korzystne, a utrzymanie obecności jest niezbędne, jeśli Rosja nadal chce walczyć o swoją pozycję w regionie.

⁴¹ Na początku konfliktu Prigożyn wyraził chęć zaangażowania się w mediacje pokojowe z uwagi na dobre kontakty z obiema stronami konfliktu.

⁴² Jeszcze przed wybuchem konfliktu dostarczano broń dla RSF z wykorzystaniem lotniska Entebbe w Ugandzie, na które za pośrednictwem Grupy Wagnera trafiały dostawy z RŚA.

⁴³ G. Aftandilian, *The Fate of the Wagner Group in Syria, Libya, and Sudan*, Arab Center Washington DC, 18 VII 2023 r., <https://arabcenterdc.org/resource/the-fate-of-the-wagner-group-in-syria-libya-and-sudan/> [dostęp: 23 XI 2023].

⁴⁴ J. Czerep, *Perspektywy zakończenia wojny w Sudanie*, PISM, 25 V 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/perspektywy-zakonczenia-wojny-w-sudanie> [dostęp: 23 XI 2023].

⁴⁵ Dla tego kraju dobre byłoby również odcięcie się od wagnerowców oraz zaprzestanie dostarczania broni dla RSF. Zjednoczone Emiraty Arabskie chcą podkreślić swoją pozycję na arenie międzynarodowej, organizując choćby COP28, a takimi działaniami jak w Sudanie podważają swój autorytet. Zob. E. Sirleaf, *UAE must cut ties with Sudan's war*, The Times, 27 XI 2023 r., <https://www.thetimes.co.uk/article/uae-must-cut-ties-with-sudans-war-czpw-pms2n> [dostęp: 27 XI 2023].

⁴⁶ M. Goosen, *Biggest Gold Producing Countries in Africa*, Energy Capital Power, 5 IX 2022 r., <https://energycapitalpower.com/biggest-gold-producing-countries-in-africa/> [dostęp: 25 XI 2023].

Można wskazać analogię do sytuacji w Libii, gdzie Moskwa wspomaga militarnie gen. Haftara, ale dba również o poprawne relacje z rządem w Trypolisie, gdyż jest on uznawany na arenie międzynarodowej. Tak samo wygląda sytuacja z Sudanem, w którym jest uznawany Al-Burhan. W przypadku jego zwycięstwa Grupa Wagnera zostałaby wypchnięta ze względu na współpracę z RSF.

Wątek ukraiński

Warto nadmienić, że rośnie liczba ujawnianych ataków ukraińskich sił specjalnych na pozycje najemników Grupy Wagnera w Sudanie. Priorytetem dla Ukrainy pozostaje nie tylko otwieranie w najbliższym czasie nowych placówek dyplomatycznych w Afryce⁴⁷, lecz także zwalczanie wagnerowców na całym kontynencie afrykańskim⁴⁸.

Warto zaznaczyć, że w 2024 r. (gdy Kijów ma prowadzić kontrofensywę militarną w kraju) rozpowszechnianie w mediach światowych ukraińskiego zaangażowania w Sudanie ma cele polityczne. Spotkanie prezydenta Wołodymyra Zełenskigo z Al-Burhanem 23 września 2023 r. na lotnisku Shannon w Irlandii było sygnałem wskazującym na wsparcie dla sudańskiego dowódcy⁴⁹.

Pojawiają się ponadto informacje, że ukraińscy żołnierze szkolą i doradzają tuareskim rebeliantom w Mali, którzy prowadzą działania zbrojne przeciwko prorosyjskiemu rządowi i stacjonującej tam Grupie Wagnera⁵⁰. Ukraina – przynajmniej w teorii – chciałaby rzucić wyzwanie FR, której obecność polityczna w Afryce jest znacząca. Nawet jeśli część państw wolałaby współpracę z Kijowem, to obawia się przeniesienia rywalizacji rosyjsko-ukraińskiej na kontynent afrykański.

⁴⁷ *Ukraine Expands Diplomatic Presence in Africa: New Embassy Launches in Ghana*, Kyiv Independent, 27 XII 2023 r., <https://www.kyivpost.com/post/26022/> [dostęp: 29 XII 2023].

⁴⁸ T. Eydoux, L. Savoye, *Quand les forces spéciales ukrainiennes combattent des mercenaires russes de Wagner au Soudan*, Le Monde, 19 XI 2023 r., https://www.lemonde.fr/videos/video/2023/11/19/quand-les-forces-speciales-ukrainiennes-combattent-des-mercenaires-russes-de-wagner-au-soudan_6201120_1669088.html [dostęp: 21 XI 2023].

⁴⁹ R. Black, *Zelensky meets Sudanese official during 'technical stopover' in Ireland*, Independent, 23 IX 2023 r., <https://www.independent.co.uk/news/uk/volodymyr-zelensky-north-america-ireland-joe-biden-department-of-foreign-affairs-b2417251.html> [dostęp: 10 XII 2023].

⁵⁰ S. Sadkiewicz (@StanSadkiewicz), X, 7 XI 2023 r., <https://twitter.com/StanSadkiewicz/status/1721882283916079351> [dostęp: 7 XI 2023].

Republika Środkowoafrykańska

Grupa Wagnera jest szczególnie aktywna w RŚA. Na terenie kraju przebywa ok. 1000 najemników⁵¹. Warto wskazać, że duża część członków grupy opuściła Afrykę, głównie RŚA, z powodu inwazji Rosji na Ukrainę, a kolejni – po buncie Prigożyna. Ich liczebność znacznie się zmniejszyła w porównaniu ze szczytowym momentem, kiedy w RŚA działało ponad 2500 wagnerowców⁵². Priorytetem, zwłaszcza na początku działalności, były szkolenia dla środkowoafrykańskich sił zbrojnych, przede wszystkim dla wojsk specjalnych. Wspólne ćwiczenia miały poprawić interoperacyjność krajowych wojsk i pozwolić na przeprowadzanie szybkich uderzeń na pozycje wroga, ponieważ RŚA zmaga się z obecnością grup rebeliantów.

Rosyjscy najemnicy prowadzą na terenie RŚA działania pozwalające im na uzyskanie znacznych korzyści majątkowych. Ochroniają kopalnie oraz mają prawa do wydobycia lub dystrybucji konkretnych surowców w zamian za świadczone usługi. Przez lata Grupa Wagnera zyskała w kraju mocną pozycję. Przede wszystkim dzięki wsparciu prezydenta Faustina-Archange Touadéry, który zaprosił najemników w 2018 r. (rozmowy trwały już w 2017 r., a pierwsze kontrakty podpisano z inną rosyjską grupą – Sewa Security Group⁵³).

Podobnie jak w innych krajach Afryki, w których wagnerowcy budują swoją pozycję, w RŚA wcześniej były obecne (od 2012 r.) wojska Republiki Francuskiej. W 2013 r. rozpoczęły one operację Sangaris, mającą na celu walkę z rebeliantami i terrorystami⁵⁴. W szczytowym okresie Francja rozmieściła w RŚA ok. 2500 żołnierzy, wspierając ok. 10 000 żołnierzy sił pokojowych ONZ w ramach misji MINUSCA⁵⁵. W 2016 r. siły francuskie

⁵¹ R. Chason, B. Debout, *In Wagner's largest African outpost, Russia looks to tighten its grip*, Washington Post, 18 IX 2023 r., <https://www.washingtonpost.com/world/2023/09/18/wagner-central-african-republic-touadera> [dostęp: 5 XI 2023].

⁵² L. Serwat, *Moving out of the shadows: Shifts in Wagner Group Operations Around the World*, ACLED, 2 VIII 2023 r., https://acleddata.com/acleddatanew/wp-content/uploads/2023/08/ACLED_Report_Shifts-in-Wagner-Group-Operations-Around-the-World_2023.pdf [dostęp: 5 XI 2023].

⁵³ Sewa Security Group obsługiwała swoją spółkę Lobaye Invest SARLU realizującą kontrakty na wydobycie surowców.

⁵⁴ Rozpoczęta pod koniec 2013 r. operacja Sangaris była siódmą francuską interwencją wojskową w RŚA od czasu uzyskania przez ten kraj niepodległości w 1960 r. Jej oficjalne zakończenie Francja ogłosiła 30 października 2016 r.

⁵⁵ *France to end Central African Republic military mission in 2016*, France24, 30 III 2016 r., <https://www.france24.com/en/20160330-france-end-military-operations-central-african-republic> [dostęp: 5 XI 2023].

ostatecznie wycofały się z tego kraju. W przeciwieństwie do Mali w RŚA misja ONZ jest realizowana, pomimo stałej obecności Grupy Wagnera, której najemnicy dokonują zbrodni na ludności cywilnej i pozostają bezkarni⁵⁶. Warto nadmienić, że w 2021 r. wagnerowcom postawiono pomnik w Bangi⁵⁷.

W obecnej sytuacji wojska francuskie nie wrócą do RŚA, głównie z powodu obecności wagnerowców. Dla Paryża relacja z Bangi nie jest jednak zupełnie stracona⁵⁸. Podobnie sprawę postrzega Waszyngton pozostający w kontakcie z administracją Touadéry, któremu oferuje współpracę w zakresie bezpieczeństwa⁵⁹. Rozmowy są prowadzone również z Bancroft Global Development – amerykańską prywatną firmą wojskową.

Rola Rwandy

W kontekście RŚA warto nadmienić o wojskowym zaangażowaniu Rwandyjczyków, którzy stanowią w tym kraju przeciwwagę dla Grupy Wagnera. To właśnie Kigali potrafiło poprawić poziom bezpieczeństwa w kilku regionach RŚA, wesprzeć reformę struktur bezpieczeństwa i przeprowadzić szkolenia dla grup antyterrorystycznych. Chociaż początkowo rosyjscy najemnicy współpracowali z rwandyjskimi żołnierzami, z którymi wspólnie walczyli z grupami rebeliantów, zwłaszcza w 2021 r., to od połowy 2022 r. (gdy Rosjanie zaczęli się mocniej angażować w RŚA, Sudanie i wspierać DR Konga, która pozostaje w konflikcie z Rwandą) coraz częściej dochodzi do napięć między nimi. Rywalizacja dotyczy przede wszystkim kontroli złóż surowców i działań na terenach objętych konfliktem. Kigali ma dobre relacje z Moskwą, ale nie chce być kojarzone z działaniami Grupy Wagnera. Obie grupy – teoretycznie – walczą z rebeliantami (terroryzmem), ale

⁵⁶ *Wagner Group Uses Mafia-Style Tactics to Dominate CAR's Diamond Sector*, ADF, 1 VIII 2023 r., <https://adf-magazine.com/2023/08/wagner-group-uses-mafia-style-tactics-to-dominate-cars-diamond-sector/> [dostęp: 25 XI 2023].

⁵⁷ W latach 2020–2023 Grupa Wagnera była zaangażowana w blisko 40% ataków, do których doszło podczas konfliktów rozgrywających się w RŚA.

⁵⁸ *Touadéra stirs the geopolitical cauldron*, Africa Confidential, 2 XI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article/id/14682/Touad%C3%A9ra_stirs_the_geopolitical_cauldron [dostęp: 5 XI 2023].

⁵⁹ E. Peltier, *Battle for Influence Rages in Heart of Wagner's Operations in Africa*, The New York Times, 26 XI 2023 r., <https://www.nytimes.com/2023/11/26/world/africa/wagner-russia-central-african-republic.html> [dostęp: 15 XII 2023].

jednocześnie rywalizują. Warto dodać, że obecnie to właśnie Rwanda ma najliczniejszy i najważniejszy kontyngent zagraniczny w ramach misji MINUSCA.

Partnerstwo RŚA–Rwanda przyniosło pozytywne skutki w kontekście walki z terroryzmem, ale spowodowało też, że w kraju pojawił się kolejny aktor zewnętrzny. Rwandyjczycy zaangażowali się w te same obszary, w jakich działa ekonomicznie Grupa Wagnera (m.in. sektor wydobywczy). Współpraca rosyjskich najemników z administracją RŚA jest bardzo dobra i Kreml nie zamierza dokonywać zmian politycznych w tym kraju (jak np. zrobił to w Syrii)⁶⁰. Dostrzega jednak rosnącą rolę Rwandy. Na tę chwilę Grupa Wagnera i wojska rwandyjskie akceptują swoją obecność w RŚA, ponieważ widzą płynące z tego korzyści. Relacje są jednak bardzo napięte i może dojść do konfliktu.

Demokratyczna Republika Konga i możliwa obecność rosyjskich najemników

Pojawiają się kolejne informacje o zaangażowaniu Grupy Wagnera w DR Konga⁶¹. Ma ona prowadzić skoordynowane działania wraz z siłami zbrojnymi Konga w pobliżu granicy z Ugandą. Wagnerowcy mają być też obecni w Kiwu Północnym w ramach przeciwdziałania Ruchowi 23 Marca (wspieranemu przez Kigali) oraz grupom terrorystycznym [m.in. Madina at Tauheed Wau Mujahedeen (znana również jako ISIS-DRC)⁶² wywodząca się z Allied Democratic Forces (ADF) powiązanej z Państwem Islamskim⁶³].

Grupa Wagnera jest kolejną organizacją, która mogłaby w dużym stopniu wesprzeć działania armii kongijskiej. Trzeba dodać, że rosyjscy najemnicy przebywający w DR Konga mogą korzystać ze wsparcia swoich stałych baz w RŚA. Obecnie Kongo potrzebuje dostaw uzbrojenia, a Rosja obiecała

⁶⁰ J. Czerep, A. Legucka, *Przyszłość „imperium” Prigożyna*, PISM, 17 VII 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/przyszlosc-imperium-prigozyna> [dostęp: 16 XI 2023].

⁶¹ S. Schlindwein, *Are white mercenaries fighting in the DRC conflict?*, Deutsche Welle, 17 I 2023 r., <https://www.dw.com/en/are-white-mercenaries-fighting-in-the-drc-conflict/a-64407711> [dostęp: 16 XII 2023].

⁶² *Country Reports on Terrorism 2020: Democratic Republic of the Congo*, U.S. Department of State, <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2020/democratic-republic-of-the-congo/> [dostęp: 16 XII 2023].

⁶³ *State Department Terrorist...*

pomoc w wyposażeniu w nowy sprzęt wojskowy, zwłaszcza w wozy opancerzone, czołgi, śmigłowce i samoloty bojowe.

Madagaskar

Budowanie przez Grupę Wagnera wpływów na Madagaskarze to dość unikalny przykład, gdyż była ona tam zaangażowana nie militarnie, lecz politycznie i ekonomicznie. W połowie 2018 r. do kraju przybyła grupa ekspertów politycznych z Rosji. Zapewnili oni wsparcie finansowe, ochronę oraz doradztwo osobom, które według Kremla powinny zwyciężyć w wyborach prezydenckich⁶⁴. Oprócz tego organizowali kampanie dezinformacyjne w mediach społecznościowych, wspierali protesty i angażowali niektóre media, co miało stworzyć wrażenie, że na Madagaskarze trwają spontaniczne kampanie wyborcze polityków. Malgaskie władze namierzyły zagrożenie i wydalili z kraju osoby ingerujące w wybory⁶⁵. Niemniej w marcu 2022 r. została podpisana umowa o współpracy wojskowej pomiędzy Madagaskarem a FR i na wyspie są dostrzegalne wpływy Kremla. To powoduje, że ryzyko zaangażowania rosyjskich najemników nadal jest tam wysokie.

Rosyjski terroryzm i antyterroryzm

Skuteczność Grupy Wagnera w walce z terroryzmem w Afryce jest bardzo dyskusyjna. Interwencje rosyjskich najemników w Mali nie przynoszą efektów i prowadzą do coraz większej liczby ataków terrorystycznych. Wskazuje się, że wagnerowcy nie mają motywacji, aby zakończyć konflikty, w których uczestniczą, ponieważ kierują się motywacją finansową. Nawet w przypadku zakończenia operacji lub osiągnięcia pokoju najemnicy wojskowi nie są jak rezerwiści, których angażuje się tylko wtedy, gdy się ich potrzebuje. Po zakończeniu operacji najemnicy nie integrują się i nie odbudowują

⁶⁴ *Master and Chef. How Evgeny Prigozhin led the Russian offensive in Africa*, The Proekt team, 14 III 2023 r., <https://www.proekt.media/en/article-en/evgeny-prigozhin-africa/> [dostęp: 5 XI 2023].

⁶⁵ A. Legucka, J. Czerep, *Wzrost zaangażowania Rosji w Afryce*, PISM, 20 XI 2019 r., https://pism.pl/publikacje/Wzrost_zaangazowania_Rosji_w_Afryce [dostęp: 16 XII 2023].

państwa, lecz szukają nowych pracodawców i możliwości zysku. Przedłużające się zwalczanie zagrożeń terrorystycznych to ich sposób na zarabianie⁶⁶.

Innym ważnym aspektem jest to, że FR może realizować działania określone jako terrorystyczne m.in. w Ukrainie i Syrii. W tym samym czasie jest utrzymywana aktywność Grupy Wagnera w Afryce, będąca przedłużeniem polityki zagranicznej Rosji. Kreml z jednej strony nadzoruje prywatne grupy najemników angażowane do walki z terroryzmem, a z drugiej obliguje rosyjskich żołnierzy do podejmowania działań o charakterze terrorystycznym.

Należy odnieść się do faktycznego poziomu zagrożenia terroryzmem w krajach, w których są obecni rosyjscy najemnicy. Grupy terrorystyczne w Sahelu i Rogu Afryki mają ogromne zdolności adaptacyjne⁶⁷. Przetrvanie Al-Kaidy przez ponad 30 lat, a także regularne rozwijanie nowych organizacji i grup (m.in. Państwo Islamskie i jego komórki) stanowią dowody na bardzo wysoki stopień odporności, właściwe planowanie i długofalową strategię tych grup. Terrorysty w Afryce, przenikając się z rebeliantami, są niezwykle trudnym przeciwnikiem, którego żadna koalicja (także ta krajów Zachodu) nie zdołała pokonać. Większość państw, w których działają wagnerowcy, jest w bardzo wysokim stopniu zagrożona terroryzmem i jego wpływem na bezpieczeństwo państwa⁶⁸.

Kierunek współpracy na rzecz walki z terroryzmem powinny wyznaczać kraje Afryki, a ich partnerzy (szeroko rozumiany Zachód) powinni im w tym pomagać. Nie ma „jednej Afryki”, także w wymiarze zwalczania terroryzmu, ponieważ jest tak wiele cech szczególnych, jak wiele jest państw na tym kontynencie. Nie można porównywać walki z terroryzmem w Sahelu z tą prowadzoną w Mozambiku. W przeciwdziałaniu terrorystom i rebeliantom Rosja nie jest w stanie zapewnić krajom afrykańskim skutecznego wsparcia finansowego, zbrojeniowego, technologicznego czy też – jak opisano w artykule – przez delegowanie Grupy Wagnera.

⁶⁶ T. Mehra, M. Demuynck, *Raising the stakes against the Wagner Group: From mercenaries to a designated terrorist group?*, ICCT, 17 I 2023 r., <https://www.icct.nl/publication/raising-stakes-against-wagner-group-mercenaries-designated-terrorist-group> [dostęp: 16 XII 2023].

⁶⁷ J. Warner, *A View from the CT Foxhole: Idriss Mounir Lallali, Deputy Director, African Centre for the Study and Research on Terrorism (ACSRT)*, „CTC Sentinel” 2021, t. 14, nr 5, <https://ctc.westpoint.edu/a-view-from-the-ct-foxhole-idriss-mounir-lallali-deputy-director-african-centre-for-the-study-and-research-on-terrorism-acsr/>, s. 12–13 [dostęp: 16 XII 2023].

⁶⁸ *Global Terrorism Index 2023: Measuring the Impact of Terrorism*, Institute for Economics & Peace, Sydney, marzec 2023 r.

Terroryzm pozostaje w Afryce ogromnym problemem. Obecność na kontynencie Grupy Wagnera, która dobrze wykorzystuje swoją imitowaną specjalizację, tj. walkę z terroryzmem, aby zaangażować się w wybranym państwie, i która dąży do przeciwstawienia się krajom Zachodu, powoduje, że w nadchodzących latach to zagrożenie nie zniknie. Jeśli jednak wagnerowcy lub inni rosyjscy najemnicy będą postrzegani jako niekompetentni lub niewiarygodni z powodu braku realnego wpływu na poprawę sytuacji bezpieczeństwa, to kraje Afryki będą rezygnować z ich usług⁶⁹.

Zakończenie i wnioski

Kreml nie zrezygnuje z budowania wpływów w Afryce, ponieważ zaszkodziłoby to jego rosnącej pozycji zaufanego partnera rządów potrzebujących wsparcia.

Obecnie Grupa Wagnera jest wchłaniana przez rosyjską armię i służby⁷⁰. Po śmierci Prigożyna część wagnerowców rozproszyła się, aby znaleźć zatrudnienie w innych grupach najemników, lub zakłada własne przedsiębiorstwa⁷¹. Ważne jest to, że grupa nie zostanie rozwiązana – z uwagi na swoją pozycję, na którą pracowała od kilku lat. Część kontraktów, umów i zadań będzie przekazana do innych organizacji zrzeszających najemników, a będących pod wpływem FR. Wydobycie kruszców w Afryce pozwala m.in. na finansowanie wojny w Ukrainie, a zyski Grupy Wagnera sięgają nawet miliarda dolarów rocznie⁷².

Nadanie siłom Wagnera oficjalnego charakteru, stricte rosyjskiego, może nie mieć znaczenia w krajach takich jak Mali czy RŚA, do których zaprosili je rządzący. Zupełnie inaczej może być jednak w Libii i Sudanie,

⁶⁹ A. Kadlec, *In Africa, Wagner Is Not the Only Game in Town*, New Lines Magazine, 17 VII 2023 r., <https://newlinesmag.com/spotlight/in-africa-wagner-is-not-the-only-game-in-town/> [dostęp: 16 XII 2023].

⁷⁰ S. Rynn, K. Cockayne, *Where Next for Wagner Group in Africa?*, RUSI, 2 VIII 2023 r., <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/where-next-wagner-group-africa> [dostęp: 16 XII 2023].

⁷¹ *Wagner Leadership Fractures After Prigozhin Death*, ADF, 17 X 2023 r., <https://adf-magazine.com/2023/10/wagner-leadership-fractures-after-prigozhin-death> [dostęp: 26 XI 2023].

⁷² *Politico: Wagner Group capable of gaining \$1 billion from mining projects in Africa to finance war in Ukraine*, Kyiv Independent, 20 I 2023 r., <https://kyivindependent.com/politico-wagner-group-capable-of-gaining-1-billion-from-mining-projects-in-africa-to-finance-war-in-ukraine> [dostęp: 16 XII 2023].

gdzie takie siły można scharakteryzować jako terrorystów i potencjalnie winnych agresji na rząd wspierany przez społeczność międzynarodową. To nie jest przekaz, którym Moskwa chce się posługiwać⁷³. Dlatego w zależności od afrykańskiego kraju Kreml manewruje, opierając się na tym, czy ma związki z wagnerowcami czy nie. Podważa to zasadność jakiegokolwiek współpracy z FR i należy to akcentować w kontaktach z partnerami z Afryki. Ponadto trzeba podkreślać, że wagnerowcy nie mają oporów, aby zabijając dziennikarzy, którzy interesują się ich obecnością w krajach Afryki, a zwłaszcza kwestiami wydobycia surowców z kopalni diamentów, złota i uranu⁷⁴.

Pojawiające się sugestie na temat zaangażowania Grupy Wagnera we współczesnej Afryce można podzielić na dwie kategorie: 1) faktyczne niewielkie zaangażowanie (potwierdzone w kilku materiałach źródłowych) oraz 2) domniemane zaangażowanie (znikoma obecność w przeszłości i prawdopodobieństwo jej wystąpienia w przyszłości). Przesłankami przemawiającymi za wysuwaniem takich sugestii są działania, takie jak: sprzedaż broni z Rosji, współpraca polityczna jeszcze na przełomie XX i XXI w., wymiana gospodarcza, pojawiające się oferty szkolenia ze strony rosyjskich wojsk lub najemników. W kontekście faktycznego zaangażowania wagnerowców można wskazać Sudan Południowy, Gwineę, Burundi i Ugandę, z zaznaczeniem, że podłożem wzmianek o kooperacji wskazanych państw z rosyjskimi najemnikami jest współpraca tych krajów z Rosją, co pośrednio oznacza wejście rosyjskich najemników. W przypadku domniemanej obecności⁷⁵ można wskazać takie państwa, jak: Czad, Eswatini, Gwinea Bissau, DR Kongo, Kamerun, Komory, Botswana i Zimbabwe (rysunek 2)⁷⁶.

⁷³ *All quiet on the Wagner front*, Africa Confidential, 6 VI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article-preview/id/14516/All_quiet_on_the_Wagner_front [dostęp: 16 XII 2023].

⁷⁴ S. Ingber, *3 Russian Journalists Killed While Probing Reports Of Mercenaries In Africa*, NPR, 2 VIII 2018 r., <https://www.npr.org/2018/08/02/635046238/3-russian-journalists-killed-while-probing-reports-of-mercenaries-in-africa> [dostęp: 15 XI 2023].

⁷⁵ W postaci m.in. wizyt przedstawicieli Ministerstwa Obrony FR, służb specjalnych lub instruktorów Grupy Wagnera w krajach, w których rozwinęła się lub mogłaby się rozwinąć współpraca.

⁷⁶ A. Askar, *The Increasing Presence and Role of Private Security Firms in Africa: The Russian Company "Wagner" as a Model*, EPC, 6 VI 2020 r., <https://epc.ae/en/details/featured/the-increasing-presence-and-role-of-private-security-firms-in-africa-the-russian-company-wagner-as-a-model> [dostęp: 29 XII 2023]; *Private military contractors bolster Russian influence in Africa*, France24, 4 II 2022 r., <https://www.france24.com/en/live-news/20220204-private-military-contractors-bolster-russian-influence-in-africa> [dostęp: 29 XII 2023]; *Por qué el golpe*

Analizując obecność rosyjskich najemników w Afryce, warto dodać, że jednym z narzędzi dezinformacyjnych Kremla jest sztuczne kreowanie potęgi FR na tym kontynencie, jak również trzeba mieć na uwadze rosyjskie działania inspiracyjne.

Rysunek 2. Państwa w Afryce, w przypadku których można mówić o faktycznym niewielkim zaangażowaniu bądź domniemanej obecności Grupy Wagnera.

Źródło: opracowanie własne.

Grupa Wagnera pozostaje siłą Rosji w Afryce. To nic innego jak zastępczy charakter rosyjskiej obecności militarnej, realizowany bez bezpośredniego, oficjalnego udziału rosyjskich sił zbrojnych (poza instruktorami) przez niepaństwową grupę paramilitarną, blisko związaną z rosyjskim establishmentem. Rosja (jako państwo) ma umowy dwu- i wielostronne oraz kontrakty z wybranymi państwami i podmiotami z Afryki. Są to wielomilionowe projekty technologiczne, energetyczne, wojskowe, gospodarcze. Natomiast wagnerowcy bezpośrednio współpracują w wybranych krajach

de Estado en Níger puede ayudar a expandir la influencia del Grupo Wagner y Rusia en África, BBC News Mundo, 29 VII 2023 r., <https://www.bbc.com/mundo/articles/c3gz9v41xw90> [dostęp: 29 XII 2023].

lub regionach Afryki i ich działania mają zupełnie inny charakter. Jest to np. czerpanie zysków z ochrony, realizacji konkretnych misji, szkoleń i przejmowania inwestycji (w tym głównie kopalni). Rosja i Grupa Wagnera uzupełniają się w zakresie oddziaływania na dany kraj afrykański.

Federacja Rosyjska nie miała i nie ma potencjału gospodarczego, aby konkurować w Afryce z UE i np. Chinami. W ostatnich latach jej zaangażowanie pokazało jednak, że w dłuższej perspektywie staje się silnym rywalem w niektórych obszarach i wypycha z nich kraje Zachodu⁷⁷. W dużej mierze dzieje się to z udziałem Grupy Wagnera⁷⁸. Obecnie poziom obaw o wejście rosyjskich najemników do któregośkolwiek kraju afrykańskiego jest tak wysoki, że gdy dochodzi do zamachu lub jego próby (jak m.in. w 2023 r. w Sudanie, Nigrze, Gabonie czy Sierra Leone), od razu pojawiają się pytania o wątek rosyjski.

W przypadku krajów Sahelu, w których wcześniej była obecna Republika Francuska, a teraz działa Grupa Wagnera, trzeba uwzględnić również inną perspektywę. Część elit politycznych i wojskowych tych krajów była niechętna współpracy z Francją (i szerzej z Zachodem), a przez to zbliżyła się do Rosji. Popelniono wiele błędów w relacjach z partnerami z Afryki i część zarzutów o nadmierne wykorzystywanie przez kraje Zachodu swojej pozycji jest słuszna. Tym samym wejście Grupy Wagnera powinno być ważną lekcją w procesie dalszego angażowania się w Afryce, podejmowania wspólnych przedsięwzięć i uwydatniania korzyści ze współpracy państw tego kontynentu z krajami UE i NATO.

Państwa członkowskie UE powinny przede wszystkim skoncentrować się na kilku obszarach, które są ważne dla przeciwdziałania Grupie Wagnera i podobnym formacjom. Najważniejszą rolę w ograniczeniu pozyskiwania przez nie środków finansowych odgrywa nakładanie – w skali globalnej – sankcji na podmioty (i osoby) związane zarówno z FR, jak i z Grupą Wagnera. Powinno się to odbywać we współpracy z partnerami z Afryki. Należy również pozostawać w stałym kontakcie nie tylko z tymi krajami afrykańskimi, które chcą współpracować z Zachodem, lecz także z tymi, które obecnie mają bardziej zacieśnioną relację z Moskwą (lub rosyjskimi najemnikami). Wskazywanie szkodliwych wpływów wagnerowców i nieprawdziwych obietnic Kremla powinno być częścią stałej narracji UE.

⁷⁷ A. Legucka, J. Czerep, *Wzrost zaangażowania Rosji w Afryce...*

⁷⁸ M. Bartosiewicz, *Kontrolowany chaos: rosyjska polityka wobec Afryki*, OSW, 23 VIII 2023 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-08-23/kontrolowany-chaos-rosyjska-polityka-wobec-afryki> [dostęp: 8 XII 2023].

Jednocześnie trzeba proponować krajom afrykańskim alternatywną współpracę z partnerami unijnymi.

Innym elementem, również ważnym dla bezpieczeństwa, jest prowadzenie szkoleń wojskowych (głównie antyterrorystycznych), pozwalających na walkę z terroryzmem w Afryce. W ocenie autora ograniczanie tego zjawiska na tym kontynencie pozwoli na zmniejszenie zagrożeń terrorystycznych, które zostały już zidentyfikowane w UE⁷⁹. Ostatni aspekt to niska efektywność i efektowność Grupy Wagnera w kwestii faktycznej walki z terroryzmem oraz utrzymaniem bezpieczeństwa w krajach Afryki. Eksponowanie błędów rosyjskiej doktryny w Afryce – o czym traktuje również niniejszy artykuł – powinno być częścią polityki informacyjnej krajów Zachodu. Trzeba dążyć do rozwijania współpracy z kontynentem afrykańskim oraz do minimalizowania (na tyle, na ile to możliwe) rozprzestrzeniania się konfliktów, skutków zamachów stanu i ataków terrorystycznych na kilka państw Afryki. Pośrednio będzie to oddziaływać na bezpieczeństwo Europy, Bliskiego Wschodu i Azji. Rywalizacja z FR jest obecnie prowadzona w skali globalnej i warto mieć to na uwadze.

Międzynarodowa działalność Grupy Wagnera ma znaczenie również dla Polski. Wynika to nie tylko z rosnącego zaangażowania RP w Afryce, lecz także z rosyjskiej agresji na Ukrainę oraz szkodliwych działań na granicach UE i NATO. W związku z tym planowany rozwój polskiej obecności dyplomatycznej, politycznej, ekonomicznej, humanitarnej, misyjnej, a także wojskowej będzie zależał od operacji realizowanych na kontynencie afrykańskim przez rosyjskich najemników. Polskie władze weryfikują, gdzie trzeba zwiększyć aktywność, mając na uwadze zagrożenia interesów RP. W Sudanie wybuchła wojna domowa i wycofano polski personel dyplomatyczny, jednak w tym samym czasie otwarto placówkę w Rwandzie oraz zrealizowano kilkanaście dużych projektów gospodarczych na kontynencie afrykańskim. Mimo że wyzwania w Europie Wschodniej są obecnie priorytetem dla polskiej dyplomacji, to symultanicznie są realizowane działania na rzecz utrzymywania regularnych kontaktów z państwami Afryki. W obu przypadkach wagnerowcy stanowią zagrożenie, które należy brać pod uwagę. Rosyjscy najemnicy (szerzej PMC) mogą być wykorzystywani do kontroli wybranych terytoriów, będąc swego rodzaju częścią armii FR.

Trzeba podkreślić, że Grupa Wagnera będzie się rozwijała. Federacja Rosyjska i najemnicy wojskowi to podmioty połączone i kooperujące.

⁷⁹ D. Szlachter, *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls*, Toruń 2006.

W Rosji funkcjonuje ponad 20 nieco podobnych, mniej znanych, półpaństwowych, zagranicznych, prywatnych firm wojskowych. Czeczeński watażka Ramzan Kadyrow stworzył grupę Achmat, istnieje też organizacja Redut (bardzo aktywna w RŚA), a swoje inwestycje w PMC mają Gazprom i Roskosmos. Rosja będzie kontynuowała ekspansję, wykorzystując w tym celu wagnerowców. Na pewno podejmie próby ingerencji w kolejnych krajach – tych, w których rządzący będą chcieli „podtrzymać” swoją władzę.

Bibliografia

Global Terrorism Index 2023: Measuring the Impact of Terrorism, Institute for Economics & Peace, Sydney, marzec 2023 r.

Izak K., *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, Warszawa 2014.

Olech A., *Ataki terrorystyczne w Federacji Rosyjskiej w XXI wieku*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2019, nr 4 (23), s. 109–127.

Olech A., *Terrorist Threats to the Energy Sector in Africa and the Middle East*, w: *Countering Terrorism on Tomorrow's Battlefield: Critical Infrastructure Security and Resilience Handbook 2*, S.J. Lohman (red.), grudzień 2022 r.

Olech A., Rogozińska A., *Zagraniczne obiekty wojskowe jako system wzmacniania międzynarodowego potencjału militarnego Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 2022.

Olech A., Wójtowicz B., *Rywalizacja o surowce w Sahelu – region konfliktu mocarstw*, Warszawa 2022.

Szlachter D., *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls*, Toruń 2006.

Wójcik J., *Ekspansja dżihadu w Afryce: z Sahelu ku południu*, „Układ Sił” 2020, nr 20.

Źródła internetowe

Aftandilian D., *The Fate of the Wagner Group in Syria, Libya, and Sudan*, Arab Center Washington DC, 18 VII 2023 r., <https://arabcenterdc.org/resource/the-fate-of-the-wagner-group-in-syria-libya-and-sudan/> [dostęp: 23 XI 2023].

All quiet on the Wagner front, Africa Confidential, 6 VI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article-preview/id/14516/All_quiet_on_the_Wagner_front [dostęp: 16 XII 2023].

Askar A., *The Increasing Presence and Role of Private Security Firms in Africa: The Russian Company "Wagner" as a Model*, EPC, 6 VI 2020 r., <https://epc.ae/en/details/featured/the-increasing-presence-and-role-of-private-security-firms-in-africa-the-russian-company-wagner-as-a-model> [dostęp: 29 XII 2023].

Bartosiewicz M., *Kontrolowany chaos: rosyjska polityka wobec Afryki*, OSW, 23 VIII 2023 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-08-23/kontrolowany-chaos-rosyjska-polityka-wobec-afryki> [dostęp: 8 XII 2023].

Benjamin I., *Troops Kill 10 Terrorists, Recover Arms, Motorcycles*, Leadership, 5 XI 2023 r., <https://leadership.ng/troops-kill-10-terrorists-recover-arms-motorcycles> [dostęp: 4 XII 2023].

Bensimon C. i in., *Au Sahel, l'insurmontable échec de la stratégie française*, Le Monde, 3 XI 2023 r., https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/11/03/au-sahel-l-insurmontable-echec-de-la-strategie-francaise_6197973_3212.html [dostęp: 28 XI 2023].

Bermudez J., Katz B., *Moscow's Next Front: Russia's Expanding Military Footprint in Libya*, Center for Strategic and International Studies, 17 VI 2020 r., <https://www.csis.org/analysis/moscows-next-front-russias-expanding-military-footprint-libya> [dostęp: 9 XII 2023].

Black R., *Zelensky meets Sudanese official during 'technical stopover' in Ireland*, Independent, 23 IX 2023 r., <https://www.independent.co.uk/news/uk/volodymyr-zelensky-north-america-ireland-joe-biden-department-of-foreign-affairs-b2417251.html> [dostęp: 10 XII 2023].

Bobin F., *Coup de froid dans les relations entre l'Algérie et le Mali*, Le Monde, 27 XII 2023 r., https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/12/27/coup-de-froid-dans-les-relations-entre-l-algerie-et-le-mali_6207961_3212.html?fbclid=IwAR0ZDmZbfge7Wz-a4vIft4pVoLJzi1MmsUqe5LpaYFGYx85_966-Y9yrQ4Y [dostęp: 27 XII 2023].

Bobin F., *La grande désillusion algérienne au Sahel*, Le Monde, 23 XI 2023 r., https://www.lemonde.fr/international/article/2023/11/23/la-grande-desillusion-algerienne-au-sahel_6201889_3210.html [dostęp: 24 XI 2023].

Center for Preventive Action, *Civil Conflict in Libya?*, Council on Foreign Relations, 19 IX 2023 r., <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/civil-war-libya> [dostęp: 23 XI 2023].

Central African Republic: President Touadéra meets Macron in France, Africa News, 13 IX 2023 r., <https://www.africanews.com/2023/09/13/central-african-republic-president-touadera-meets-macron-in-france> [dostęp: 14 XI 2023].

Chan M., *Wagner mercenaries rescued Chinese gold miners in Central African Republic in July, paramilitary group says*, South China Morning Post, 13 VII 2023 r., <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3227490/wagner-mercenaries-rescued-chinese-gold-miners-central-african-republic-july-paramilitary-group-says> [dostęp: 10 XI 2023].

Chason R., Debout B., *In Wagner's largest African outpost, Russia looks to tighten its grip*, Washington Post, 18 IX 2023 r., <https://www.washingtonpost.com/world/2023/09/18/wagner-central-african-republic-touadera> [dostęp: 5 XI 2023].

Chesnutt K., Zimmerman K., *The State of al Qaeda and ISIS Around the World*, Critical Threats, 8 IX 2022 r., <https://www.criticalthreats.org/analysis/the-state-of-al-qaeda-and-isis-around-the-world> [dostęp: 5 XI 2023].

Country Reports on Terrorism 2020: Democratic Republic of the Congo, U.S. Department of State, <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2020/democratic-republic-of-the-congo/> [dostęp: 16 XII 2023].

Czerep J., *Afryka Subsaharyjska w strategii tzw. Państwa Islamskiego*, PISM, 1 VIII 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/afryka-subsaharyjska-w-strategii-tzw-panstwa-islamskiego> [dostęp: 2 XI 2023].

Czerep J., *Erytrea nieformalnym reprezentantem prorosyjskich sił w Afryce*, PISM, 22 III 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/erytrea-nieformalnym-reprezentantem-prorosyjskich-sil-w-afryce> [dostęp: 28 XI 2023].

Czerep J., *Nowy front dżihadu w Mozambiku*, PISM, 22 IX 2020 r., https://pism.pl/publikacje/Nowy_front_dzihadu_w_Mozambiku [dostęp: 21 XI 2023].

Czerep J., *Perspektywy zakończenia wojny w Sudanie*, PISM, 25 V 2023 r., <https://pism.pl/publikacje/perspektywy-zakonczenia-wojny-w-sudanie> [dostęp: 23 XI 2023].

Czerep J., *Przyszłość misji ONZ w Afryce po wycofaniu MINUSMA z Mali*, PISM, 6 X 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/przyszlosc-misji-onz-w-afryce-po-wycofaniu-minusma-z-mali> [dostęp: 2 XI 2023].

Czerep J., Legucka A., *Przyszłość „imperium” Prigożyna*, PISM, 17 VII 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/przyszlosc-imperium-prigozyna> [dostęp: 16 XI 2023].

Diallo T., *Mali signs agreement with Russia to build gold refinery*, Reuters, 22 XI 2023 r., <https://www.reuters.com/markets/commodities/mali-signs-agreement-with-russia-build-gold-refinery-2023-11-22/?rpc=401&> [dostęp: 23 XI 2023].

Douet M., *Russia overtakes China as leading arms seller in sub-Saharan Africa*, Le Monde, 28 III 2023 r., https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/03/28/russia-overtakes-china-as-leading-arms-seller-in-sub-saharan-africa_6021018_124.html [dostęp: 10 XII 2023].

Eydoux T., Savoye L., *Quand les forces spéciales ukrainiennes combattent des mercenaires russes de Wagner au Soudan*, Le Monde, 19 XI 2023 r., https://www.lemonde.fr/videos/video/2023/11/19/quand-les-forces-speciales-ukrainiennes-combattent-des-mercenaires-russes-de-wagner-au-soudan_6201120_1669088.html [dostęp: 21 XI 2023].

Faulkner Ch., *Undermining Democracy and Exploiting Clients: The Wagner Group's Nefarious Activities in Africa*, „CTC Sentinel” 2022, t. 15, nr 6, <https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2022/06/CTC-SENTINEL-062022.pdf> [dostęp: 4 XII 2023].

France to end Central African Republic military mission in 2016, France24, 30 III 2016 r., <https://www.france24.com/en/20160330-france-end-military-operations-central-african-republic> [dostęp: 5 XI 2023].

Gadera K., *Mali: chaotyczny koniec MINUSMA, Azawad znów walczy o niepodległość*, Konflikty.pl, 9 XI 2023 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/mali-azawad-niepodleglosc> [dostęp: 13 XI 2023].

Gadera K., *Wagnerowcy wycofują się z Mozambiku*, Konflikty.pl, 2 XII 2019 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/wagnerowcy-wycofuja-sie-z-mozambiku/> [dostęp: 22 XII 2023].

Goosen M., *Biggest Gold Producing Countries in Africa*, Energy Capital Power, 5 IX 2022 r., <https://energycapitalpower.com/biggest-gold-producing-countries-in-africa/> [dostęp: 25 XI 2023].

Grynszpan E., *L'Ukraine tente de défier la Russie en Afrique*, Le Monde, 20 XI 2023 r., https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/11/20/l-ukraine-tente-de-defier-la-russie-en-afrique_6201324_3212.html [dostęp: 22 XI 2023].

Gustafson K. i in., *Sudan: questions about Wagner Group involvement as another African country falls prey to Russian mercenaries*, Brunel University London, 2 V 2023 r., <https://www.brunel.ac.uk/news-and-events/news/articles/Sudan-questions-about-Wagner-Group-involvement-as-another-African-country-falls-prey-to-Russian-mercenaries> [dostęp: 22 XI 2023].

Ingber S., *3 Russian Journalists Killed While Probing Reports of Mercenaries in Africa*, NPR, 2 VIII 2018 r., <https://www.npr.org/2018/08/02/635046238/3-russian-journalists-killed-while-probing-reports-of-mercenaries-in-africa> [dostęp: 15 XI 2023].

IS group-linked militants kill 17 in Nigeria for failing to pay 'cattle tax', France24, 1 XI 2023 r., <https://www.france24.com/en/africa/20231101-jihadists-kill-17-people-in-raid-on-remote-village-in-northeast-nigeria> [dostęp: 4 XII 2023].

ISIS-Mozambique, Counter Terrorism Guide, listopad 2022 r., https://www.dni.gov/nctc/ftos/isis_mozambique_fto.html [dostęp: 12 XII 2023].

Kacewicz M., *Do czego Putin potrzebuje Afryki i co może jej dać?*, Belsat, 28 VII 2023 r., <https://belsat.eu/pl/news/28-07-2023-do-czego-putin-potrzebuje-afryki-i-co-moze-jej-dac> [dostęp: 18 XI 2023].

Kadlec A., *In Africa, Wagner Is Not the Only Game in Town*, New Lines Magazine, 17 VII 2023 r., <https://newlinesmag.com/spotlight/in-africa-wagner-is-not-the-only-game-in-town/> [dostęp: 16 XII 2023].

Kuczyński G., *Russia's Tatneft Discovers New Oil Field in Libya*, Warsaw Institute, 25 V 2023 r., <https://warsawinstitute.org/russias-tatneft-discovers-new-oil-field-in-libya/> [dostęp: 21 XII 2023].

Kuwali D., *Oversight and Accountability to Improve Security Sector Governance in Africa*, Africa Center for Strategic Studies, 11 IX 2023 r., <https://africacenter.org/publication/asb42en-oversight-accountability-security-sector-governance> [dostęp: 4 XII 2023].

Legucka A., Czerep J., *Wzrost zaangażowania Rosji w Afryce*, PISM, 20 XI 2019 r., https://www.pism.pl/publikacje/Wzrost_zaangazowania_Rosji_w_Afryce_ [dostęp: 16 XII 2023].

Master and Chef. How Evgeny Prigozhin led the Russian offensive in Africa, The Proekt team, 14 III 2023 r., <https://www.proekt.media/en/article-en/evgeny-prigozhin-africa/> [dostęp: 5 XI 2023].

Mehra T., Demuynck M., *Raising the stakes against the Wagner Group: From mercenaries to a designated terrorist group?*, ICCT, 17 I 2023 r., <https://www.icct.nl/publication/raising-stakes-against-wagner-group-mercenaries-designated-terrorist-group> [dostęp: 16 XII 2023].

Mozambique, Global Centre for the Responsibility to Protect, 30 XI 2023 r., <https://www.globalr2p.org/countries/mozambique/> [dostęp: 11 XII 2023].

Much ado about Kidal, Africa Confidential, 30 XI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article/id/14715/Much_ado_about_Kidal [dostęp: 30 XI 2023].

Nasr W., *How the Wagner Group Is Aggravating the Jihadi Threat in the Sahel*, „CTC Sentinel” 2022, t. 15, nr 11, <https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2022/12/CTC-SENTINEL-112022.pdf> [dostęp: 4 XII 2022].

Noulens M., *Général Frédéric Blachon au JDD: «Au Sahel, le risque d'une victoire des djihadistes est réel»*, Le Journal du Dimanche, 5 XI 2023 r., <https://www.lejdd.fr/international/general-frederic-blachon-au-jdd-au-sahel-le-risque-dune-victoire-des-djihadistes-est-reel-139434> [dostęp: 6 XI 2023].

Olech A., *Afryka i Bliski Wschód w wymiarze bezpieczeństwa – podsumowanie 2022 roku*, Defence24, 31 XII 2022 r., <https://defence24.pl/geopolityka/afryka-i-bliiski-wschod-w-wymiarze-bezpieczenstwa-podsumowanie-2022-roku> [dostęp: 18 XI 2023].

Olech A., *Francja wycofuje się z Mali i idzie na zachód Afryki [analiza]*, Defence24, 14 VIII 2022 r., <https://defence24.pl/geopolityka/francja-wycofuje-sie-z-mali-i-idzie-na-zachod-afryki-analiza> [dostęp: 18 XI 2023].

Olech A. i in., *Militarne zaangażowanie Federacji Rosyjskiej w Afryce. Zawarte porozumienia i umowy*, Instytut Nowej Europy, 23 V 2023 r., <https://ine.org.pl/militarne-zaangazowanie-federacji-rosyjskiej-w-afryce-zawarte-porozumienia-i-umowy/> [dostęp: 10 XII 2023].

Olech A., Pawłowski M., *Wyzwania i szanse dla Europy w krajach Maghrebu [raport]*, Instytut Nowej Europy, 1 VII 2022 r., <https://ine.org.pl/wyzwania-i-szanse-dla-euro-py-w-krajach-maghrebu/> [dostęp: 4 XII 2022].

Otłowski T., *Wagner Group Activities in Libya and the Sahel Region After the Failed “Putsch” in Russia – Business as Usual*, Casmir Pulaski Foundation, 27 X 2023 r., <https://pulaski.pl/en/wagner-group-activities-in-libya-and-the-sahel-region-after-the-failed-putsch-in-russia-business-as-usual> [dostęp: 25 XI 2023].

Peltier E., *Battle for Influence Rages in Heart of Wagner’s Operations in Africa*, The New York Times, 26 XI 2023 r., <https://www.nytimes.com/2023/11/26/world/africa/wagner-russia-central-african-republic.html> [dostęp: 15 XII 2023].

Penney J., *Rwanda Helped Oust Jihadists in Mozambique. Can This Model Work in West Africa?*, PassBlue, 16 VIII 2023 r., <https://www.passblue.com/2023/08/16/rwanda-helped-oust-jihadists-in-mozambique-can-it-work-as-a-counterinsurgency-model-in-west-africa> [dostęp: 14 XII 2023].

Politico: Wagner Group capable of gaining \$1 billion from mining projects in Africa to finance war in Ukraine, Kyiv Independent, 20 I 2023 r., <https://kyivindependent.com/politico-wagner-group-capable-of-gaining-1-billion-from-mining-projects-in-africa-to-finance-war-in-ukraine> [dostęp: 16 XII 2023].

Por qué el golpe de Estado en Níger puede ayudar a expandir la influencia del Grupo Wagner y Rusia en África, BBC News Mundo, 29 VII 2023 r., <https://www.bbc.com/mundo/articles/c3gz9v41xw9o> [dostęp: 29 XII 2023].

Private military contractors bolster Russian influence in Africa, France24, 4 II 2022 r., <https://www.france24.com/en/live-news/20220204-private-military-contractors-bolster-russian-influence-in-africa> [dostęp: 29 XII 2023].

Putin Gains Influence in Oil-Rich Libya as US Struggles to Oust Wagner Group, Bloomberg, 4 VI 2023 r., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-04/putin-gains-in-oil-exporter-libya-as-us-struggles-to-oust-wagner-group#xj4y7vzkg> [dostęp: 14 XII 2023].

Rampe W., *What Is Russia's Wagner Group Doing in Africa?*, Council on Foreign Relations, 23 V 2023 r., <https://www.cfr.org/in-brief/what-russias-wagner-group-doing-africahttps://www.cfr.org/in-brief/what-russias-wagner-group-doing-africa> [dostęp: 21 XII 2023].

Rapport d'information par la Commission des Affaires Étrangères en conclusion des travaux d'une mission d'information constituée le 14 décembre 2022 sur les relations entre la France et l'Afrique, enregistré à la Présidence de l'Assemblée nationale le 8 novembre 2023, https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/16/rapports/cion_afetr/l16b1841_rapport-information# [dostęp: 23 XI 2023].

Roger B., *Au Burkina Faso, des militaires russes pour protéger Ibrahim Traoré?*, jeuneafrique, 17 XI 2023 r., <https://www.jeuneafrique.com/1503219/politique/au-burkina-faso-des-militaires-russes-pour-protoger-ibrahim-traore/> [dostęp: 10 XII 2023].

Rolley S., *Islamic State affiliate expanding reach in DR Congo, UN Experts Say*, Reuters, 20 VI 2023 r., <https://www.reuters.com/world/africa/islamic-state-affiliate-expanding-reach-dr-congo-un-experts-say-2023-06-20/> [dostęp: 17 XI 2023].

Russia Emerges as Top Weapons Supplier to Sub-Saharan Africa, ADF, 21 IV 2023 r., <https://adf-magazine.com/2023/04/russia-emerges-as-top-weapons-supplier-to-sub-saharan-africa> [dostęp: 4 XII 2023].

Russia works with Libya on the creation of a military corps in Africa, Agenzia Nova, 17 XI 2023 r., <https://www.agenzianova.com/en/news/la-russia-lavora-con-la-libia-alla-creazione-di-un-corpo-militare-in-africa/> [dostęp: 23 XI 2023].

Rynn S., Cockayne K., *Where Next for Wagner Group in Africa?*, RUSI, 2 VIII 2023 r., <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/where-next-wagner-group-africa> [dostęp: 16 XII 2023].

Sadkiewicz S. (@StanSadkiewicz), X, 7 XI 2023 r., <https://twitter.com/StanSadkiewicz/status/1721882283916079351> [dostęp: 7 XI 2023].

Sch lindwein S., *Are white mercenaries fighting in the DRC Conflict?*, Deutsche Welle, 17 I 2023 r., <https://www.dw.com/en/are-white-mercenaries-fighting-in-the-drc-conflict/a-64407711> [dostęp: 16 XII 2023].

Serwat L., *Moving out of the shadows: Shifts in Wagner Group Operations Around the World*, ACLED, 2 VIII 2023 r., https://acleddata.com/acleddatanew/wp-content/uploads/2023/08/ACLED_Report_Shifts-in-Wagner-Group-Operations-Around-the-World_2023.pdf [dostęp: 5 XI 2023].

Sharife K. i in., *Documents Reveal Wagner's Golden Ties to Sudanese Military Companies*, Organized Crime and Corruption Reporting Project, 2 XI 2022 r., <https://www.occrp.org/en/investigations/documents-reveal-wagners-golden-ties-to-sudanese-military-companies> [dostęp: 4 XI 2023].

Sheludkova I., *Why is Russia's Wagner Group in Sudan, and what does it have to do with the war in Ukraine?*, EuroNews, 27 IV 2023 r., <https://www.euronews.com/2023/04/27/why-is-russias-wagner-group-in-sudan-and-what-does-it-have-to-do-with-the-war-in-ukraine> [dostęp: 16 XI 2023].

Shurkin M. (@MichaelShurkin), X, 22 XI 2023 r., <https://twitter.com/MichaelShurkin/status/1727337675806650866> [dostęp: 22 XI 2023].

Sirleaf E., *UAE must cut ties with Sudan's war*, The Times, 27 XI 2023 r., <https://www.thetimes.co.uk/article/uae-must-cut-ties-with-sudans-war-czpwpm2n> [dostęp: 27 XI 2023].

Sixto D., *Russian Mercenaries: A String of Failures in Africa*, Geopolitical Monitor, 24 VIII 2020 r., <https://www.geopoliticalmonitor.com/russian-mercenaries-a-string-of-failures-in-africa/> [dostęp: 28 XI 2023].

South-west bias claims weaken Tinubu's standing, Africa Confidential, 30 XI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article/id/14716/South-west_bias_claims_weaken_Tinubu%27s_standing [dostęp: 14 XII 2023].

State Department Terrorist Designations of ISIS Affiliates and Leaders in the Democratic Republic of the Congo and Mozambique, U.S. Department of State, 10 III 2023 r., <https://www.state.gov/state-department-terrorist-designations-of-isis-affiliates-and-leaders-in-the-democratic-republic-of-the-congo-and-mozambique/> [dostęp: 12 XII 2023].

Sudan's President Bashir asks Putin for 'protection' from 'aggressive' US, France24, 23 XI 2017 r., <https://www.france24.com/en/20171123-sudan-president-bashir-asks-putin-protection-aggressive-us> [dostęp: 16 XI 2023].

Touadéra stirs the geopolitical cauldron, Africa Confidential, 2 XI 2023 r., https://www.africa-confidential.com/article/id/14682/Touad%c3%a9ra_stirs_the_geopolitical_cauldron [dostęp: 5 XI 2023].

Ukraine Expands Diplomatic Presence in Africa: New Embassy Launches in Ghana, Kyiv Independent, 27 XII 2023 r., <https://www.kyivpost.com/post/26022/> [dostęp: 29 XII 2023].

Wagner Group Terrorizing Sudanese Gold Miners, ADF, 19 VII 2022 r. <https://adf-magazine.com/2022/07/wagner-group-terrorizing-sudanese-gold-miners> [dostęp: 4 XI 2023].

Wagner Group Uses Mafia-Style Tactics to Dominate CAR's Diamond Sector, ADF, 1 VIII 2023 r., <https://adf-magazine.com/2023/08/wagner-group-uses-mafia-style-tactics-to-dominate-cars-diamond-sector/> [dostęp: 25 XI 2023].

Wagner Leadership Fractures After Prigozhin Death, ADF, 17 X 2023 r., <https://adf-magazine.com/2023/10/wagner-leadership-fractures-after-prigozhin-death> [dostęp: 26 XI 2023].

Warner J., *A View from the CT Foxhole: Idriss Mounir Lallali, Deputy Director, African Centre for the Study and Research on Terrorism (ACSRT)*, „CTC Sentinel” 2021, t. 14, nr 5, <https://ctc.westpoint.edu/a-view-from-the-ct-foxhole-idriss-mounir-lallali-deputy-director-african-centre-for-the-study-and-research-on-terrorism-acsr/> [dostęp: 16 XII 2023].

Wintour P., *Fears for Libyan oil production amid military threats*, The Guardian, 4 VII 2023 r., <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/04/fears-for-libyan-oil-production-amidmilitary-action-threats> [dostęp: 13 XII 2023].

Dr Aleksander Olech

Szef Działu Współpracy Międzynarodowej Defence24. Wykładowca na uczelniach polskich i zagranicznych, współpracownik NATO, analityk i publicysta. Były zastępca dyrektora Departamentu Afryki i Bliskiego Wschodu Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Absolwent Europejskiej Akademii Dyplomacji oraz Akademii Sztuki Wojennej. Główne zainteresowania badawcze: relacje francusko-rosyjskie, wyzwania w Afryce i polityka bezpieczeństwa NATO.

Kontakt: a.olech@defence24.pl